

Савчин Н. Б.

<https://orcid.org/0009-0005-0905-3162>

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ДІЄСЛІВ РІЗНИХ СПОСОБІВ СЛОВОТВОРЕННЯ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

У статті досліджено особливості вживання дієслів, утворених різними способами словотворення у художніх текстах англійської та української мов. Виявлено, що дієслово в англійській мові є однією з найпродуктивніших частин мови з точки зору деривації, що зумовлено специфічними морфологічними, лексичними та синтаксичними особливостями. На відміну від української, яка належить до флективних мов, англійська характеризується аналітичністю, що сприяє активному використанню афіксації та конверсії як основних способів творення нових дієслів. У цьому контексті виявлено продуктивні моделі дієслівної деривації у двох мовних системах, простежено їх функціонування в художньому дискурсі та визначено ізоморфні й аломорфні риси словотворчих процесів. Матеріалом для дослідження стали роман «We Were Liars» американської письменниці Е. Локгарт та роман «Музей покинутих секретів» української авторки Оксани Забужко. Обидва твори належать до сучасної художньої літератури, відзначені насиченістю авторських новотворів, неологізмів та дієслівних інновацій, що створює сприятливі умови для аналізу лексико-словотвірних процесів. У статті розглянуто функціональні та стилістичні особливості дієслів, утворених різними способами, зокрема їхню роль у створенні образності, експресивності та індивідуального стилю автора. Аналіз попередніх досліджень (Ю. Зацний, Л. Верба, В. Горпинич, О. Соколова, В. Грещук, Л. Дмитрук, Є. Гороть) засвідчив, що поняття дієслова та словотворення в англійській та українській мовах є добре вивченими, проте зіставний аналіз дієслівного словотвору в художньому дискурсі сучасних авторів залишається недостатньо розробленим. Здійснено контрастивний аналіз способів і моделей словотворення дієслів в англійській та українській мовах, визначено їх функції у контексті та окреслено стилістичні особливості, що сприятиме розвитку типологічного мовознавства та формуванню перекладацьких навичок студентів-філологів.

Ключові слова: дієслово, словотворення, деривація, англійська мова, українська мова, художній дискурс, стилістичні функції.

Постановка проблеми. Дієслово в англійській мові є однією з найпродуктивніших частин мови з точки зору словотворення. Англійська мова має низку специфічних морфологічних, лексичних та синтаксичних особливостей, які відображаються в способах творення нових дієслів та їх функціонуванні в мовленні. На відміну від флективних мов, таких як українська, англійська характеризується аналітичністю, що зумовлює переважне використання не флексій, а афіксації та конверсії для словотворення. Тому стоїть завдання виявити основні способи та моделі дієслівної деривації у двох мовних системах, а також проаналізувати їх функціонування на матеріалі сучасних художніх творів, встановити ізоморфні та аломорфні риси словотворчих процесів, зокрема з урахуванням стилістичних функцій дієслів.

Обрані для дослідження тексти – роман «We Were Liars» американської письменниці Е. Локгарт та роман «Музей покинутих секретів» української авторки Оксани Забужко – дозволяють не лише зіставити словотворчі особливості дієслів у двох мовах, але й простежити, як вони функціонують у художньому дискурсі, які смислові навантаження несуть, у яких стилістичних контекстах реалізуються. Обидва твори належать до сучасної художньої літератури, характеризуються насиченістю авторськими новотворами, неологізмами, дієслівними інноваціями, що створюють сприятливі умови для аналізу лексико-словотвірних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «дієслово» та «дієслівні словотворення» в англійській та українській мовах вже є добре

вивченими. Проте, попри наявність окремих досліджень у сфері словотворення (Ю. Зацний, Л. Верба, В. Горпинич, О. Соколова, В. Грещук, Л. Дмитрук, Є. Гороть), зіставний аналіз саме дієслівного словотвору в художньому дискурсі сучасних авторів залишається малодослідженим.

Постановка завдання. Актуальність статті зумовлена потребою поглибленого вивчення продуктивних моделей словотворення дієслів у контрастивному аспекті, що, у свою чергу, сприяє формуванню перекладацьких навичок, мовної компетенції студентів-філологів, а також розвитку типологічного мовознавства.

Метою статті є зіставний аналіз способів і моделей словотворення дієслів в українській та англійській мовах на основі текстів згаданих художніх творів, визначення функцій словотворених дієслів у контексті та їх стилістичних особливостей.

Виклад основного матеріалу. Дієслова у романі роману Е. Локгарт «We Were Liars» становлять значну частину висловлювання та виконують номінативну, конкретизувальну, інформативну та емоційну функції залежно від контексту.

Розглянемо основні типи дієслів, утворені різними способами словотворення:

1) префіксальний: *rewrite, disconnect, overthink, misunderstand, undo, uplift, outgrow, underestimate, overuse, recapture*. Такі дієслова вживаються у тексті, щоб точно передати стан дії (зміна, заперечення, перебільшення тощо): *She will outgrow her fears one day; He tends to underestimate the difficulty of tasks; Don't overuse your phone during meetings; They quickly recapture the lost territory* [18].

2) суфіксальний: *modernize, finalize, simplify, beautify, strengthen*. Такі дієслова допомагають описувати процес змін, перетворень або підсилення рис та якостей: *She decided to modernize the kitchen completely; The manager wanted to finalize the agreement today; We tried to simplify the instructions* [18].

3) словоскладання: *babysit, proofread, handpick, broadcast, spoon-feed*. Ясніше і компактніше можна передати складні дії або явища: *She tried to handpick the best candidates; The program will broadcast the event live; Can you uplift their spirits after the loss?* [18].

4) непохідні. Велика кількість дієслів у тексті залишаються непохідними, їхня основна функція – інформативна, вони називають дії, стани та формують оповідну частину художнього твору: *She wanted him to know his children and grandchildren were still around him, strong and merry as ever; Do*

not accept an evil you can change; Always do what you're afraid to do; We are liars. We are beautiful and privileged. We are cracked and broken; There is not even a Scrabble word for how bad I feel [18].

5) перехід з іменних частин мови у дієслова. Такий спосіб словотворення забезпечує економію мовних одиниць та дозволяє швидко відтворити необхідну інформацію: *I love him, but I am not sure I like him* [18].

6) словоскладання. Цей спосіб словотворення відбувається завдяки додаванню прийменників до основного дієслова, що змінює чи доповнює його основне значення та надає висловлюванню нового або іншого відтінку: *Outside, Taft and Will are going around in the Japanese garden; They are looking for unusual stones* [18].

У здійсненій вибірці, можна побачити, що майже половину займають непохідні дієслова, з афіксальних більшою мірою розвинений префіксальний спосіб, дещо меншою суфіксальний спосіб, інші трапляються рідше.

Отже, у романі Е. Локгарт використання дієслів, створених різними способами словотворення, відіграє важливу роль у побудові авторського стилю та передачі внутрішнього стану героїв. Різноманітність дієслівних форм дозволяє письменниці гнучко змінювати ритм розповіді, підкреслювати динаміку подій або, навпаки, зупинити увагу на окремих емоційних моментах. Суфіксальні дієслова часто додають тексту легкості та мелодійності, тоді як префіксальні допомагають висвітлити трансформації внутрішнього світу персонажів або описати зміни в їхньому оточенні.

Крім того, активне вживання дієслів, утворених шляхом конверсії та складання основ, створює ефект живої, невимушеної мови, яка відповідає стилістиці сучасної англомовної літератури. Конверсія дозволяє авторці максимально лаконічно передавати думки та почуття героїв, уникаючи зайвих пояснень чи описових конструкцій. Завдяки складеним дієсловам текст набуває певної динамічності й енергійності, що допомагає краще передати швидкоплинність емоцій і хаотичність подій, притаманних юнацькому світосприйняттю.

Загалом, застосування різних способів творення дієслів у романі Е. Локгарт сприяє створенню цілісної, живої атмосфери твору, де кожне слово органічно влітається у канву сюжету. Завдяки цьому мовний рівень роману стає не тільки інструментом передачі подій, а й засобом глибшого психологічного занурення в історію героїв. Таким чином, багатство дієслівних форм підтримує емоційне напруження, підсилює

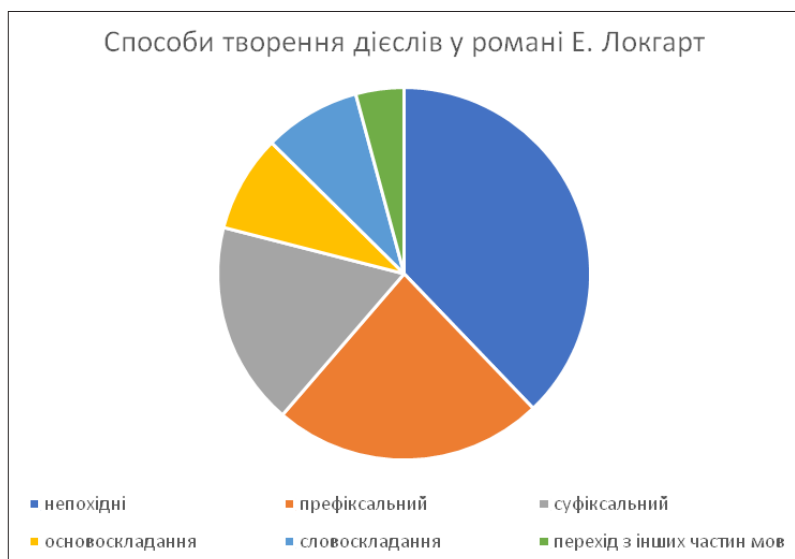

Рис. 1. Способи творення дієслів в англійському художньому дискурсі

тематику пошуку ідентичності та втрати і допомагає читачеві глибше відчувати внутрішній світ персонажів.

У порівнянні із українським твором Оксани Забужко «Музей покинутих секретів» спостерігаються різноманітні способи словотворення дієслів:

1) префіксальний спосіб: *перекладає, переходить, підкреслює, розгладжують, розказувала, переїхала, заплакала, повертати, перемкнути, пригладжена*. Мета вживання префіксальних дієслів у тексті О. Забужко – передати динамічність подій, їхню послідовність, зміни станів та психологічні нюанси: *Якимось чином матері вдалось її **перемкнути, послабити** страх самотності; Ні, її **не нагнуть**, чорта лисого; Те, що **пропонував** їй шеф, страшніше за всяку одиначку; ...Колись на Поліссі Дарині **показали** трясовину – **неприродно, кислотно яскраве, кольору світлої малосольної плісняви застигле плесо на болоті** [13].*

2) суфіксальний спосіб: *усміхається, дивуючись, зворушується, винаходить, здійснюється*. О. Забужко використовує їх для опису тривалих або поступових процесів, підкреслюючи м'якість переходів і психологічні стани героїв: *Поки шеф давив на її амбіції, в ній скипав тільки гнів, – бо амбіції лежали в зовсім іншій площині, вони з шефом **послужувалися** тим самим словом; – **Вдень, то це можна було чимось голову затовкти, – на роботі екскурсанти спасали, та й продукти ж треба було **добувати**, то ж ще один робочий день тоді був – вистояти по чергах...** [13].*

3) префіксально-суфіксальний спосіб: *розгладжують* (роз-глад-ж-ують), *перевести* (перевести), *здійматися* (з-дійм-а-тися).

У кількох випадках бачимо дієслова, які утворені переходом від інших частин мови: *добрий* → *добришати*; *вірити* → *віра* і навпаки: у тексті є натяки на іменникові конструкції, перетворені на дієслова через контекстуальне використання.

У тексті переважає префіксальне та префіксально-суфіксальне творення дієслів. Багато дієслів утворено від іменників і прикметників, що підкреслює живу образність мови.

Як бачимо, у романі «Музей покинутих секретів» домінує префіксальний спосіб творення дієслів. Крім того, ці префікси надзвичайно різноманітні та створюють і надають тексту різних значенневих відтінків. Саме ці моделі словотворення забезпечують мові твору високу динамічність і образність, адже префікси додають діям різноманітних відтінків – від зміни напрямку до емоційного підсилення чи трансформації стану. Суфіксальні дієслова також активно використовуються, особливо для позначення станів, процесів і внутрішніх переживань героїв.

Безафіксні дієслова в романі трапляються рідше, однак вони зберігають стильову природність тексту й допомагають відтворити розмовну або внутрішню мову персонажів. Спорадично з'являється і конверсія, що надає висловлюванню економності та живості.

Загалом, переважання складних словотворчих моделей (особливо префіксації) має глибоке значення: воно відображає складність життєвих шляхів героїв, багатозаровість їхніх емоційних ста-

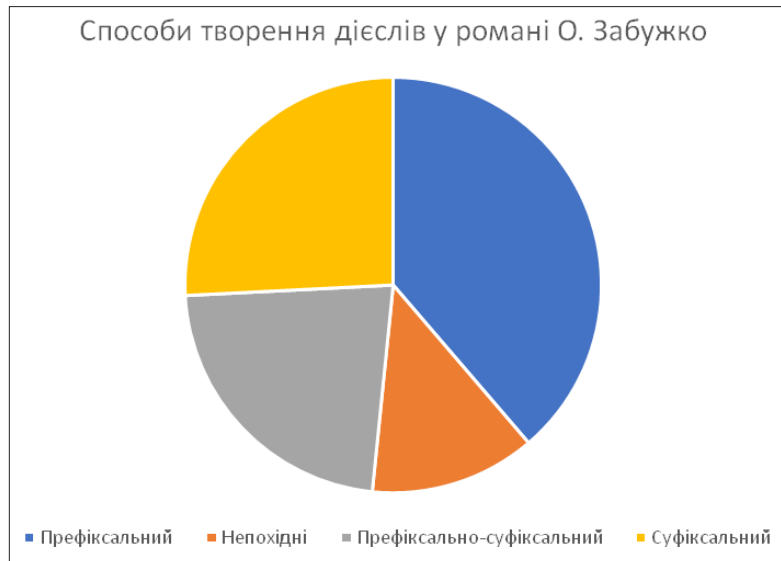

Рис. 2. Способи творення дієслів в українському художньому дискурсі

нів і історичних контекстів, у яких вони існують. Завдяки цьому мовна структура роману підтримує атмосферу постійного руху, змін, боротьби і внутрішньої трансформації, яка є провідною темою твору.

Висновки. Дієслова виступають ключовими носіями художнього змісту, забезпечують номінативну, інформативну, емоційну та стилістичну функції. Вони формують динаміку сюжету, відтворюють психологічні стани персонажів та створюють атмосферу твору. У статті висвітлено дієслова різних способів словотворення із романів Е. Локгарт та О. Забужко. У творах обох авторок дієслова відіграють важливу роль у розкритті сюжетних ліній та емоційного стану персонажів. Порівняльний аналіз словотвірних моделей на основі романів показав, що англійська мова тяжіє до економії мовних засобів через активне використання конверсії, тоді як українська мова демонструє більшу морфологічну розвиненість і різноманітність формотворення. Це зумовлює стилістичну своєрідність текстів: англійський текст вражає стислістю та експресивністю, а україномовний – емоційною насиченістю та образністю.

Здійснене дослідження функціонально-стилістичних особливостей дієслівних словотвірних одиниць у контексті довело, що в обох романах дієслова виступають важливими носіями худож-

нього змісту. У романі Локгарт дієслова часто передають швидку зміну емоцій та подій, тоді як у Забужко дієслова з префіксами і суфіксами допомагають створити багатовимірний образний простір, наповнений деталями і настроями.

Важливою є також встановлена роль словотворення як засобу індивідуалізації авторського стилю. Для О. Забужко характерна тенденція до використання словотвірних неологізмів та дієслів із підкресленим експресивним забарвленням, що сприяє створенню авторської манери письма, де глибина психологічних процесів відбивається навіть у дрібних мовних деталях. У текстах Е. Локгарт помітною є тенденція до свідомої економії мовних засобів та акцентування динаміки, що формує стиль легкий, але в той самий час емоційно насичений.

Результати дослідження підтверджують, що словотворення дієслів є не лише граматичним явищем, а й потужним засобом формування художнього дискурсу, стилістичної своєрідності та індивідуального авторського стилю. Контрастивний підхід сприяє розвитку типологічного мовознавства та формуванню перекладацьких навичок студентів-філологів.

Отже, результати роботи засвідчили, що словотворення дієслів є не лише граматичним явищем, а й важливим інструментом побудови авторського стилю та відтворення художнього світу твору.

Список літератури:

1. Зацний Ю. А. Шляхи та тенденції розвитку лексико-семантичної системи англійської мови. Запоріжжя : ЗДУ, 2000. 110 с.
2. Англійська мова. Граматичний довідник для студентів юридичних вищих навчальних закладів. Харків : Право, 2005. 72 с.

3. Павліченко О. М. Англійська мова. Граматичний практикум: збірник граматичних вправ для середнього рівня. 12-те вид., випр. і доповн. Харків : Ранок, 2018. 304 с.
4. Чайковська О. В., Гуменюк І. І. Англійська мова: частини мови і словотвір. Підготовка до ЄВІ: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : ПДАТУ, 2021. 200 с.
5. Верба Л. Г. Граматика сучасної англійської мови. URL: <https://ifccyc1.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/106/2019/12/Граматика-англ.pdf> (дата звернення: 27.01.2026).
6. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Вінниця : Нова книга, 2008. 246 с.
7. Гороть Є. І. та ін. Теоретична й практична лексикологія сучасної англійської мови. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. 340 с.
8. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія. Київ : Вища школа, 1999. С. 151–158.
9. Грещук В., Грещук О. Словотвір і текст : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2022. 223 с.
10. Дмитрук Л. Особливості морфологічного словотвору в англійській мові в різні історичні періоди. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/2_2022/part_1/22.pdf (дата звернення: 20.01.2026).
11. Жлуктенко Ю. О. Аспекти контрастивної лексикології. *Мовознавство*. 1968. № 6. С. 3–8.
12. Жлуктенко Ю. О. Українсько-англійські міжмовні відносини. Українська мова у США і Канаді. Київ : Вид-во Київ. ун-ту, 1964. 168 с.
13. Забужко О. Музей покинутих секретів. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=2745> (дата звернення: 20.01.2026).
14. Павлюк А. Б. Типи слів за морфемною будовою в сучасній англійській мові. *Наук. вісн. ВНУ*. 2002. № 5. С. 60–69.
15. Романюк Ю. В. Словозмінні класи дієслів у сучасній українській мові. *Українська мова*. 2017. № 2. С. 75–83.
16. Соколова С. О. Префіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові. Київ : Наукова думка, 2003. 283 с.
17. Andreichuk N. I., Babeliuk O. A. Contrastive lexicology of English and Ukrainian languages: theory and practice : textbook. Kherson : Helvetika, 2019. 236 с.
18. Lockhart E. We Were Liars. URL: <https://online.fliphtml5.com/txevw/jzys/#p=1> (дата звернення: 20.01.2026).
19. Murphy R. English Grammar in Use. A self-study reference book for intermediate students. Cambridge : Cambridge University Press, 2001. 350 p.
20. Nikolenko A. G. English Lexicology. Theory and Practice. Vinnytsya : Nova Knyha, 2007. 527 p.
21. Potiatynuk U. All about Words: An Introduction to Modern English Lexicology 1 : навч.-метод. посібник. Львів : ПАІС, 2014. 362 с.
22. Vince M. Macmillan English Grammar in Context: Intermediate. Oxford : Macmillan Publishers Limited, 2007. 320 p.

Savchyn N. B. SPECIFIC FEATURES OF USING VERBS THROUGH VARIOUS WORD-FORMATION PROCESSES IN LITERARY DISCOURSE

The article deals with a systematic analysis-based inquiry into the peculiarities of using verbs formed by different word-formation methods in English and Ukrainian literary texts. In English, the verb is one of the most productive parts of speech in terms of derivation, which is determined by specific morphological, lexical, and syntactic features. Unlike Ukrainian, which belongs to inflectional languages, English is characterized by analyticity, resulting in the predominant use of affixation and conversion as the main ways of creating new verbs. In this context, productive models of verb derivation in both language systems were singled out, their functioning in literary discourse were focused on, and isomorphic and allomorphic features of word-formation processes were determined. The material for the study includes the novel "We Were Liars" by American writer E. Lockhart and the novel "The Museum of Abandoned Secrets" by Ukrainian author Oksana Zabuzhko. Both works belong to contemporary literature and were marked by the abundance of authors' neologisms, verb innovations, and creative word – formations, which provide favorable conditions for analyzing lexical and derivational processes. The functional and stylistic features of verbs formed by different methods, particularly their role in creating imagery, expressiveness, and the individual style of the author were taken into consideration in the article. The analysis of the previous studies (Yu. Zatsnyi, L. Verba, V. Horpynych, O. Sokolova, V. Hreshchuk, L. Dmytruk, Ye. Horot) has shown that the concept of the verb and verb word -

formation in English and Ukrainian has been thoroughly studied; however, a comparative analysis of verb derivation in the literary discourse of contemporary authors remains insufficiently explored. The contrastive analysis of the methods and models of verb word-formation in English and Ukrainian has been carried out in this article, their functioning in the context has been identified, and the basic stylistic features have been outlined, which contributes to the development of typological linguistics and the formation of translation skills among philology students.

Keywords: *verb, word-formation, derivation, English language, Ukrainian language, literary discourse, stylistic functions.*

Дата першого надходження статті до видання: 27.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.04.2026